

SEKTBARN

ett reportage om
de utvalda för paradiset

av Charlotte Essén

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

www.albertbonniersforlag.se

ISBN 978-91-0-010697-3

Copyright © Charlotte Essén 2008

Omslag: Sara R. Acedo

Författarfotografi: Ulla Montan

ScandBook AB, Falun 2008

Innehåll

Inledning	7
Hur mår egentligen barnen i Knutby Filadelfia?	23
Leva för att dö – uppvuxen som Jehovas vittne	93
Gåvan till Krishna – barnen i Hare Krishna	141
Djävulsutdrivning och jod i filen – uppvuxen i Finlands förebedjare	213
Himlens små soldater – barnen i Familjen	237
Barnfientliga läror	281
En god och en ond värld – samma världssyn hos religiösa terrorister och sekter	301
Forskning, utredningar och projekt	325
Barns rätt, grundläggande behov och religionsfrihet	365
Stöd, hjälp och samlade erfarenheter	395
Kontaktlista	459
Litteratur	461

Inledning

*Dina barn är inte dina barn.
De är söner och döttrar till livets längtan efter sig självt.
De kommer genom dig men inte från dig,
Och fast de finns hos dig tillhör de dig inte.
Du kan ge dem din kärlek men inte dina tankar,
för de har egna tankar...
Du kan sträva efter att likna dem,
Men sök inte att forma dem till din avbild.
För livet går inte baklänges och dröjer inte vid gårdagen.*

Khalil Gibran

Övergrepp mot barn kan aldrig rättfärdigas, vare sig genom någon kulturell tradition, politisk ideologi eller religiös tro. Många skrämmande exempel på motsatsen har uppmärksammats de senaste åren, till exempel när det gäller barnsoldater, hederskulturproblematik, barn i terroristorganisationer, kvinnlig könsstympning, barnhemsbarn och fosterbarn, samt tvångsgiftermål för både flickor och pojkar.

Den här boken handlar om barn som växer upp i slutna, extrema, ofta religiösa grupper, ibland kallade sekter. Till mångas förvåning finns det även en del sådana grupper i Sverige. Detta trots att vårt land är ett sekulariserat – icke-kyrkligt – land. Det handlar om de barn som vi vuxna ibland kanske har sett, men ingen riktigt vågar se, i rädsla för att stöta sig med någons religionsutövning eller för att bli anklagad för att lägga sig i andras barnuppfostran.

Hur många barn växer upp i dessa slutna, extrema, ofta religiösa grupper eller sekter i Sverige? Det är en av de första frågor många kanske ställer sig. Tyvärr finns det inget säkert svar på den frågan, då någon forskning på området aldrig gjorts och statistiken bara räknar de vuxna medlemmarna, ifall nu den grupp barnet tillhör finns med bland de officiella trossamfundet. Svenskfödda sektbarn och ungdomar uppvuxna i liknande miljöer existerar faktiskt i vårt samhälle. Denna bok är ett försök att ge några av dessa barn, idag vuxna, en form av erkännande av vad de har varit med om under sin uppväxt. Det är samtidigt viktigt att understryka att bokens främsta syfte är att människor ska se och

motverka dessa övergrepp som en del barn blir utsatta för, det är inte ett allmänt angrepp mot trossamfund och sekter. Det kan också gälla de barn som växer upp i andra, av samhället mer accepterade sammanhang. Lena Ringqvist till exempel beskriver i boken *Som en tjuv om natten. En sann historia om hur tron på himlen blev ett helvete på jorden*, hur en familjs kristna nit i en pingstmiljö kan påverka ett växande barn. I en intervju berättar hon att tryggheten blev villkorad och att hon därför aldrig blev trygg. Detta gäller antagligen även för många av dem jag intervjuat.

Min förhoppning är att många fler ska vilja och våga berätta om sin uppväxt i denna typ av rörelser, precis som de personer som utsatts för sexuella övergrepp i sin barndom. Idag har samhället en mycket större insikt och kunskap omkring detta än för tjugo år sedan, då ämnet var mer eller mindre tabubelagt. Ett liknande exempel gäller den hedersrelaterade problematiken bland vissa invandrargrupper, vilket var ett nästan okänt fenomen i Sverige för bara tio år sedan. Här har myndigheterna nu börjat få upp ögonen för både prevention och hjälpverksamhet, tack vare att de utsatta flickorna vågar berätta. Till exempel har man inom polismyndigheten skapat interna utbildningar för att förstå och skydda utsatta flickor i hedersmiljöer. Regeringen avsatte 180 miljoner kronor under åren 2003–2007 för åtgärder mot hedersrelaterat våld, inte bara för flickor och unga kvinnor, utan också för pojkar och unga män. Åtgärderna har främst varit förebyggande och inriktade på ett bättre skydd och hjälp åt den enskilde individen samt satsningar på kartläggning och utbildning hos olika myndigheter. Länsstyrelserna i landet uppskattade år 2004 att mellan 1 500 och 2 000 flickor och unga kvinnor var utsatta. Mellan 150 och 300 av dessa behövde skyddat boende. Samma positiva utveckling – en ökad medvetenhet och utbildning för olika myndigheter och ekonomiska stödresurser – kommer förhoppningsvis också att finnas i framtiden för personer som utsatts för olika typer av övergrepp i sekter. Jag anser att en liknande satsning för åtgärder mot sektrelaterade övergrepp och våld mot barn och ungdomar bör genomföras enligt den hedersrelaterade stödmodellen.

En annan förhoppning är att boken kan bli som ett par nya glasögon för läsaren. Idag tittar många av oss bort när vi möter dessa barn eller ungdomar, även de personer som arbetar professionellt med att hjälpa barn. De barn och ungdomar som behöver stöd lämnas för det mesta helt enkelt åt sitt öde, ofta på grund av bristande kunskap om sekter och om dessa barns speciella levnadsförhållanden. Vi hoppas och vill så gärna tro att allt är bra och slipper därmed ta ställning.

Men min allra största förhoppning med denna bok – vilket tyvärr blir mer som ett önsketänkande, då denna typ av böcker för det mesta inte får läsas i de grupper det gäller – är att föräldrar till barn i olika sekter eller extrema grupper tar till sig bokens budskap. De föräldrar som praktiserar de beskrivna eller liknande uppfostringsmetoder, måste inse att vissa metoder och deras syn på barn hör till en förgången tid. Barnens uppväxtvillkor bör omedelbart förändras till det bättre, både ur ett mänskligt, rättsligt och samhälleligt perspektiv.

Den mycket korta, sammanfattande grundtesen i boken är att alla barn har rätt till ett eget livsutrymme och frihet för att kunna göra egna val i livet. Även de barn som växer upp i sekter.

Sekter och extrema rörelser beskrivs väldigt sällan ur ett barnperspektiv och det har varit svårt att hitta litteratur på området. Artiklar, böcker och akademisk litteratur om sekter handlar exempelvis mest om varför unga vuxna går med i en sekt och hur, vad som händer med dem i sekten, varför de mår som de gör efter att ha lämnat gruppen och ifall eller hur man ska hjälpa dessa personer efteråt, vilket självklart också är viktiga frågeställningar. Att de barn som växer upp i sekter i många fall lever under helt andra betingelser och har helt andra problem, både i sekten och efter ett eventuellt avhopp, är det få som har skrivit om eller studerat. Ett starkt skäl till att uppmärksamma frågan nu är att andra generationens sektmedlemmar stadigt ökar i samhället. Många av de sekter som kom till Sverige och Europa under 1970-talet har idag en uppväxande generation ungdomar och unga vuxna som inte vill vara kvar i den sekt som deras föräldrar valt att följa.

Den akademiska litteraturen ägnar mycket möda åt att försöka definiera en sekt och vilka grupper som kan innefattas i denna benämning. Enligt min mening har denna kategorisering ingen verklig betydelse för medlemmarna – det är självklart levnadsbetingelserna som har den största betydelsen, inte vad deras grupp kallas. Likheterna med att leva isolerat i till exempel en paranoid och slutet familj, totalitär stat, extremistgrupp eller en sekt är mycket större för medlemmarna än vad det kan verka utifrån sett. Dogmer, ritualer, förhållningssätt och normer skiljer sig visserligen mellan grupperna, men för den enskilda människan är det likartade, ofta negativa, psykologiska bevekelsegrunder och gruppmeکانismer som styr hela tillvaron.

I sin iver att försvara den religionsutövning som trots allt förekommer i vårt samhälle omfamnar en del teologer och religionsvetare nästan

alla typer av religiösa yttringar och sekter som på olika sätt utsätts för kritik. Som en parentes tror jag att detta i långa loppet är en björntjänst mot all religion. Kritik – vad den än gäller – anses bara vara ett direkt och orättfärdigt angrepp på religionsfriheten. Trots misstankar om olika typer av övergrepp i dessa grupper, både mot barn och vuxna, fortsätter vissa experter tvärsäkert att framhärda att kritiken är lögn och anti-kultpropaganda.

Ett bra exempel på detta är en av de första personer jag intervjuade i ämnet sekter. Hon var religionssociolog och forskare vid Svenska kyrkans forskningsavdelning i Uppsala, dessutom expert på de så kallade nyreligiösa rörelserna i Sverige och en självklar intervjuperson. Vårt samtal skedde 1996 och frågorna handlade främst om hennes uppfattning om sekten Familjen, också känd som Guds barn. Jag höll på med ett reportage för Dagens Nyheter och berättade om mina starka misstankar om systematiska övergrepp och misshandel av barn. Forskaren tyckte att mina frågor var mycket överdrivna, trots att jag visade henne Familjens avslöjande skrifter och läste ur egna intervjuer med personer som vuxit upp i gruppen. Hon ansåg att avhoppare, även de som vuxit upp i en sekt, inte var trovärdiga som vittnen, eftersom de var besvikna och skuldbelagda efter att inte ha klarat av sin sekttillvaro. Dessutom hade hon själv besökt Familjens kollektiv, kände människorna där och menade att det inte fanns några som helst bevis för att några övergrepp eller misshandel skulle ske här i Sverige. Enligt henne pratade jag om Familjens gamla läror, som att barn uppmuntrades att ha sex med varandra eller med vuxna. Hennes mycket bestämda åsikt var att det inte längre hörde till Familjens doktriner och att det hade upphört tio år tidigare. Hon kunde försäkra mig, som sakkunnig på sekter, att mina farhågor när det gällde barn som växte upp i Familjen var helt felaktiga och enbart illasinnade rykten. Senare skulle mina egna efterforskningar och intervjuer med barn som vuxit upp i Familjen tyvärr visa något helt annat.

Efter att ha läst en del litteratur inom religionsvetenskap och artiklar på området, tror jag inte att hon varken var eller är ensam i sitt synsätt. Ibland verkar det nästan som att man inte *vill* se eller höra självklarheter. Religionsvetare och religionshistoriker har givetvis en viktig roll som sakkunniga om sekter, och deras uppgift är inte att ta ställning för eller emot en grupp. Men det bör ändå finnas en förmåga att se dessa grupper från flera perspektiv, vilket inte alltid är fallet. Man borde åtminstone fördöma olika gruppers kriminella aktiviteter samt socialt oacceptabla och skadliga beteenden mot barn. Denna brist på offentligt ställningsta-

gande hos religionsexperter kan i vissa fall få mycket negativa följder för enskilda individer, speciellt för barnen i dessa grupper. Den akademiska världens bristande förmåga eller rädsla för klarspråk har troligtvis indirekt påverkat många barns livsvillkor i sekter negativt, både i Sverige och utomlands. Ett exempel på detta är sekten Familjens kollektiv i Åsbo i Gävle. Där bodde det cirka 45 barn och 8 vuxna år 1994. Detta beskriver jag mer utförligt i kapitel sex, "Himlens små soldater".

Att religionsvetare ofta är kunniga på en religiös sekt och dess teologi innebär inte en självklar kunskap om barns uppväxtvillkor inom sekten, eftersom det saknas forskning på området. Därför tycker jag att det är upprörande att vissa religionsvetare, både i Sverige och i andra länder, gärna uttalar sig om barn i sekter, och dessutom försvarar sektens förhållningssätt. Ofta förnekas missförhållanden helt. För det mesta verkar informationen om barnens uppväxtmiljö enbart komma från rörelserna själva. Som i alla andra sammanhang måste det finnas ett ställningstagande, speciellt när det gäller misstänkta beteenden som är kriminella och föremål för åtal och fängelse, som barnmisshandel och sexuella övergrepp.

För forskare inom teologi och religionsutövning ingår inte professionell kunskap om barn och barns behov. Det är varken speciellt konstigt eller upprörande. Ingen begär heller att en forskare inom barnpsykiatri ska uttala sig om olika sekters teologiska grund och praktiska utövande. Tyvärr är det bristen på sektkunniga barnpsykologer och barnpsykiatriker som är det största skälet till att vissa religionsvetares åsikter om barn i sekter har fått stå oemotsagda under så lång tid. Förhoppningsvis börjar intresset för ämnet nu öka inom vården.

En av slutsatserna i den statliga utredningen *I God Tro*, SOU 1998:113, för snart tio år sedan, var att det fanns en stark oro kring barns uppväxtvillkor i slutna, nya religiösa rörelser och att det behövdes mer forskning i ämnet. Ändå är forskningen marginell. De senaste åren har några få utländska forskningsrapporter, böcker och artiklar som tar upp ämnet barn i sekter ändå publicerats.

Idag har intresseorganisationer, både i Sverige och internationellt, försökt uppmärksamma problemet med bristen på kunskap om barn i sekter. I Sverige arbetar den frivilliga anhörigorganisationen FRI – Föreningen rädda individen – sedan mitten av 1980-talet med att informera och hjälpa anhöriga och avhoppare. Även ROS – Rådgivning om sekter – i Göteborg arbetar med att sprida information om sekter i Sverige.

Internationellt finns organisationen FECRIS – European Federation of Centres of Research and Information on Sectarianism – som sedan i maj 2005 har en konsultativ status som sakkunnig inom EU, vilket bland annat innebär att FECRIS ingår som remissinstans i lagstiftningsfrågor som gäller religion och religiöst utövande. Den 24 april 2003 anordnade FECRIS en konferens, *Sects and children – prevention*, i Barcelona. Under två dagar deltog 43 organisationer från 28 länder. Debatten handlade främst om sekters påverkan på barns och ungdomars fysiska och psykiska hälsa, social rehabilitering, metoder för att lära ut och förhindra samt skydda barn med hjälp av gällande rättssystem. I USA finns sedan 1979 The International Cultic Studies Association (ICSA), ett tvärvetenskapligt nätverk av akademiker, professionella inom hälso- och sjukvården och före detta gruppmedlemmar, som forskar och sprider information om sekter och psykologisk manipulation. De har även anordnat workshops för personer som vuxit upp i sekter. Ett färskt exempel från Sverige var symposiet *Sekter och psykisk sjukdom/psykisk kris – vad har psykiatri och psykoterapi med sekter att göra?* på Svenska Läkaresällskapets riksstämma i Stockholm 2005. Där nämndes också kort barns uppväxtvillkor i sekter. Jag återkommer till detta i kapitel 11, ”Stöd, hjälp och samlade erfarenheter”.

Jag har uppmärksammat att det finns vissa likheter mellan religiösa terroristgrupper och sekter – men det har visat sig att jag inte är den enda som har gjort denna upptäckt. Detta påpekar även den internationellt verksamme svenske terroristexperten Magnus Ranstorp i vårt intressanta samtal. Han menar att likheterna inte bara handlar om metoder och mål inom gruppen, utan också om rekryteringsmetoder, manipulationsprocesser och ledarskap. Detta hävdar också flera sociologer i USA, som menar att likheterna också gäller religiösa fundamentalister och många sekters auktoritära metoder när det gäller barnuppfostran. Dessa grupper är mycket långt ifrån att ens försöka följa artiklarna i FN:s barnkonvention.

Jag anser att dessa farliga likheter mellan sekter och terroristgrupper är ytterligare ett skäl, förutom de starka humanitära skälen, till att inte förpassa sektfrågan till det privatreligiösa området. Att en till synes lugn och harmonisk grupp som den japanska kontemplativa yogagruppen Aum Shinrikyo kan förvandlas till en dödspatrull både för sig själva och för andra människor, är ett bevis i sig. Mycket berodde på den karismatiska ledarens Shoko Asaharas mentala förvirring och nyckfullhet.

Det väsentliga – ur ett humanistiskt samhällsperspektiv – är att samhället inser att det faktiskt finns barn och ungdomar som far illa i slutna extrema grupper och sekter, trots att barnen varken syns eller hörs. Dessa barn söker inte hjälp hos skolsköterskan, ringer inte till BRIS hjälptelefon och finns inte med i någon statistik, därför måste vi ute i samhället vara extra uppmärksamma på tecken att allting inte står rätt till.

Sandra, som växte upp i Hare Krishna, frågar sig fortfarande varför ingen hjälpte henne. Varför brydde sig ingen om henne när hon var barn, trots att det fanns flera tillfällen för utomstående att göra något? Hon var flera gånger inlagd på sjukhus i eländigt skick, träffade läkare, poliser, lärare och andra utomstående. Men ingen frågade någonsin hur hon egentligen hade det.

Att de själva skulle göra något aktivt för att få hjälp när de var barn, var *fullständigt* otänkbart för alla jag har pratat med, som att till exempel berätta om stryk i uppfostringssyfte för någon utanför gruppen. Ifall de som barn trots allt ville be om hjälp utifrån var det alltid en stor risk att de inte skulle bli trodda eller att föräldrarna skulle få reda på deras ”sveklfulla beteende”. Detta upplevdes av alla som alldeles för skrämmande och hotfullt. Ofta handlade det om rädsla för fysisk bestraffning. I detta fall tror jag inte att sektbarns rädsla skiljer sig från andra utsatta barns.

För det mesta tillåts inte sektbarn att knyta an till andra vuxna i sin närhet, till exempel någon lärare i skolan – ifall barnet har tur att gå i en vanlig skola – eller sina släktingar utanför sekten. Detta försvårar också deras hjälpsökande. Ofta saknar barnet överhuvudtaget ett socialt nätverk utanför sin egen grupp. Ifall barn i en sekt far illa måste de bli trodda och hjälpta, precis som alla andra barn och ungdomar som har det svårt. Idag finns tyvärr en tendens hos myndigheter att ha en annan värdeskala när det gäller barn och ungdomar från religiösa miljöer. Tröskeln för att få hjälp ska inte vara en meter högre för dessa barn och ungdomar, och då handlar det om en tröskel i samhället som redan från början ligger högt. Av de anmälda barnmisshandelsfallen i Sverige utreds väldigt få av socialtjänsten och ännu färre går till åtal.

De personer jag har intervjuat har visserligen vuxit upp i några av bokens namngivna extrema grupper eller sekter, men jag vill också understryka att en uppväxt i någon av dessa grupper inte *automatiskt* innebär en miserabel barndom, fylld av övergrepp, vilket några av intervjupersonerna också påpekar. En del barn verkar ha det betydligt bättre än andra, till exempel beroende på föräldrarnas status i hierarkin eller hur pass lojala föräldrarna är med sektens normer och ledarskap. Lika

uppenbart som det är att vissa barn får illa under sin uppväxt i en sekt, lika självklart är det att andra barn kan ha en bra eller till och med lycklig uppväxt i en sekt eller liknande grupp.

En tanke med den här boken har också varit att samla en del av den kompetens som finns i området. Detta har efterfrågats av alla jag pratat med och varit något som saknats. Förhoppningsvis kan den professionella kunskap och stora erfarenhet hos de personer som är intervjuade i kapitel 11, "Stöd, hjälp och samlade erfarenheter", vara både upplysande och till hjälp i olika situationer. Denna bok är visserligen inte på något sätt en heltäckande genomgång av kunskapsläget, men den kan vara en utgångspunkt.

I boken tar jag upp svåra och känsliga frågor, som barnuppfostran och barns religionsfrihet. Jag vill understryka att jag inte på något sätt ifrågasätter vårt lands grundlagsskyddade religionsfrihet. Tvärtom vill jag istället poängtera religionsfriheten, men då också för barnen. Så tolkas inte våra lagar idag. Barnets rätt till religionsfrihet, i betydelsen medlemskap i ett trossamfund, får stå tillbaka för föräldrarnas rättigheter, enligt Lag om trossamfund, TroL 1998:1593. Barnets bästa – en av barnkonventionens fyra grundläggande paragrafer – finns inte ens med i TroL och barnets rätt till religionsfrihet innebär här rätten till medbestämmande – inte självbestämmande – när barnet är över tolv år. Barnets rätt till religionsfrihet vägs endast mot barnets bästa ifall det uppstår en vårdnadstvist mellan föräldrarna.

Föräldrar ska ha både en rättighet och en skyldighet att uppfostra sina egna barn. Att som förälder överföra sin livssyn, normer och värderingar ingår i en normal uppfostran och givetvis ingår då en tillhörighet i en religion eller tro. Det ger många människor tröst, trygghet, en känsla av samhörighet och svaret på livets eviga frågor. Men en religions- eller trosöverföring ska inte ske till priset av barnets eller den unges egna fri- och rättigheter, vilket måste vara lika självklart och grundläggande som religionsfriheten i ett modernt, demokratiskt samhälle. Liksom rätten för varje människa att till exempel välja sin äktenskapspartner, slippa bli könsstympad eller agad i Guds namn. Varje barn har också rätt att få den medicinska behandling som är mest adekvat och livräddande, inte med ovetenskapliga och ibland direkt livshotande terapier eller mediciner. Som att inte få en livsviktig blodtransfusion som kanske räddar barnets liv. Barn förstår inte de långtidseffekter som kan bli konsekvensen av bristande eller utebliven medicinsk vård i en livshotande situation. Vårt

samhälle måste skydda barn och ungdomar tills de själva kan ta dessa medicinska beslut. Varje barn har en inneboende rätt till livet, som artikel 6 i FN:s barnkonvention slår fast.

När det gäller de barn i Sverige som lever i sekter kan det vara så att vi mer eller mindre sekulariserade svenskar helt enkelt inte har förmågan att se eller förstå sektbarnens situation. Deras värld finns inte med i vår normala svenska föreställningsvärld och barnen har därför förblivit osynliga under lång tid. Kanske är det så att sektbarns uppväxtbetingelser helt enkelt är väldigt långt ifrån den genomsnittlige svenskens världsbild och grundläggande värderingar. Förhoppningsvis kan denna bok bidra till ökad insikt och större medvetenhet i frågan, men det krävs också en massiv och generell informations- och utbildningsatsning i samhället.

I det här sammanhanget håller jag med Georg Klein, professor, cancerforskare och författare, när han i sin bok *Skapelsens fullkomlighet och livets tragik*, skriver om den svenska, naiva skygglappstillvaron. Han anser att svenskarna är svårt fredsskadade, beroende på att vi sluppit se och medverka i mycket av världens ondska – till exempel i form av krig – de senaste århundradena. I Sverige, skriver Klein, inbillar man sig att alla människor i grunden är goda och att det går att undvika krig och konflikter genom rationella samtal och lågmälda förhandlingar. Han skriver: ”Här, där man inte vet någonting om ondska. Här, där man vid sitt möte med självaste djävulen undrar om han hade en olycklig barndom.” Det är kanske av den anledningen som det i andra länder finns mycket större förståelse och engagemang för sektproblematiken och för barns uppväxt i sekter. I till exempel Norge, Danmark, Frankrike och Tyskland har uppmärksamheten, motståndet eller lagstiftningen mot sekter och extrema grupperingar varit betydligt större än i Sverige de senaste tio åren. Dessa länder har sett mer av världens och människornas ondska, med det senaste världskriget som närliggande exempel.

Det finns många typer av grupper som lever i en självvald isolering – fysisk och/eller mental – från det övriga samhället. Dessa extrema och ofta religiöst fundamentalistiska grupper finns inom alla religioner, en del av dem månghundraåriga, en del uppkomna under 1900-talet. Andra grupper finns också inom moderna områden som personlighetsutveckling och andra mer eller mindre lagliga grupperingar, som MC-gäng.

När det gäller beteckningen *sekt* för de religiösa, extrema grupperna,

tycker speciellt religionsvetare och grupperna själva att detta ord är genomimpregnerat med negativa känslor och värderingar. Man menar att det är bättre att använda benämningen *nya religiösa rörelser* istället för *sekt*. Det stämmer antagligen att ordet *sekt* ger en del negativa associationer hos många människor och det är förståeligt. Det räcker att följa nyhetsrapporteringen i Irak, där shia- och sunnimuslimska sekter ligger bakom tusentals människors död. Inte heller förknippar de flesta Soltempelordern, Branch Davidians eller Colone Dignidad i Chile med något positivt. De negativa associationerna beror på vad en del sekter och rörelser de senaste årtiondena har blivit uppmärksammade för, och det är svårt att förändra i folks medvetande. Det stora flertalet människor är trots allt mest intresserade av vad grupperna gör, inte vad de har för tro. Att orsaka död och förintelse ger inte positiva associationer till någon gruppering.

I Nationalencyklopedin definieras en sekt så här neutralt: ”grupp som markant avviker från den eller de religiösa huvudlinjerna i ett samhälle.” Och i Forums religionslexikon beskrivs en sekt på följande sätt:

en strängt avskild grupp, som vanligen är religiös. Utmärkande drag för en sekt är dess beroende av en ledare, en stark sammanhållning samt föreställningen om en stark kallelse, vilken skall förverkliga sektens ideal. En sekt har även ett strängt moraliskt förhållnings-sätt, samt avgränsar sig från omvärlden. Ofta knyter inte sig medlemmarna i sekten an till människor utanför den egna gruppen.

Inget av ovanstående kan uppfattas stötande eller nedsättande. Benämningen *sekt* är dessutom det gängse namnet inom hela EU idag. Därför har jag valt att använda det i boken.

Det finns många olika beskrivningar av vad som kännetecknar en farlig sekt. Självt tycker jag att den finska föreningen Stöd för religionens offer, Uskontojen Uhrien Tuki, gör det lättfattligt och bra. I en artikel om föreningen i tidningen Kyrkpressen, juli 2005 – en svenskspråkig tidning för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland – finns en faktaruta och checklista. Ju fler påståenden som stämmer, desto säkrare är det att man har att göra med en farlig, religiös rörelse eller grupp, menar man.

- Ledarna har alltid rätt. De står över all kritik, för att de är andligt mer utvecklade än medlemmarna.

- En svartvit världsbild: rörelsens läror är perfekta och felfria, de kan inte kritiserars eller tolkas.
- Rörelsen präglas av mentaliteten ”allt eller intet”: om medlemmarna vill utvecklas andligt måste de godkänna allt som rörelsen erbjuder.
- Skuldbeläggning och tankekontroll. Kritiska tankar är synd och visar att medlemmarna är andligen outvecklade.
- Medlemmarna isoleras från omvärlden: det tidigare livet och gamla vänner är värdelösa. Om släktingar eller gamla vänner kritiserar samfundet eller dess lära är det bättre att undvika deras sällskap.
- Medlemmarna är aldrig ensamma. Det är obligatoriskt att delta i gruppens aktiviteter.
- Medlemmarna måste överlämna eller testamentera sin egendom till rörelsen och verksamheten måste understödjas med tionde, oberoende av inkomst.
- Skrämseltaktik: medlemmar som lämnar rörelsen kommer att stöta på motgångar och olyckor, efter döden hamnar de i helvetet, föds på nytt som djur eller liknande. Bara inom rörelsen finns räddningen.

Föreningen Stöd för religionens offer menar också att kategoriseringen ska göras med försiktighet, eftersom varje religiös rörelse har något eller några drag från checklistan, utan att för den sakens skull vara farlig. Att här göra en strikt definition eller en lista på exakt *vilka* grupper som kan anses vara farliga sekter, tror jag både skulle förminska och marginalisera problematiken för ämnet. Det finns mängder av religionsvetenskapliga böcker som ägnar denna akademiska definitionsfråga stort utrymme och listar olika rörelser.

Jag försöker beskriva barns uppväxtvillkor i olika sekter, bland annat i jämförelse med FN:s barnkonvention, vilket understryker bokens barnperspektiv. De teologiska diskussionerna om klassificering av olika grupper överlämnar jag villigt till mer kompetenta experter.

Som en form av indirekt klassificering av sekter utgår jag alltså helt enkelt ifrån FN:s barnkonvention, eftersom vissa sekter systematiskt och på grund av sina läror och uppfostringsmetoder konsekvent bryter mot den. Denna definition tycker jag sätter fokus på vad en sekt i praktiken *gör* – inte vad den tror på, vilket ofta leder till oändliga teologiska diskussioner och en återvändsgränd omkring vad som är sant eller osant, historia eller nutid. Många av dessa grupper respekterar inte heller FN:s mänskliga rättigheter på andra områden, till exempel när det gäller jämlikhet, men det är en annan fråga och en annan bok.

När det gäller hur sekterna ser på och behandlar sina barn, handlar det antagligen mycket om sektens fortsatta överlevnad i vårt sekulariserade samhälle. En sekt måste helt enkelt försäkra sig om att nya medlemmar föds, växer upp och helst stannar kvar inom rörelsen, då nyrekryteringen till många av dessa grupper numera är minimal. Det handlar inte främst om individens, barnets lycka och välgång, utan om kollektivets, gruppens, fortsatta existens. Det är helt enkelt frågan om en strikt överlevnadsstrategi för sekten.

För att bättre förstå under vilka förhållanden och med vilka regelverk barnen lever och präglas efter, har det varit nödvändigt med fakta om varje grupp, vilket finns efter livsberättelserna i boken. Faktatexterna kan i många fall förklara den mycket annorlunda världsuppfattningen hos dessa barn och ungdomar. I samtliga fall har också de som vuxit upp i respektive sekt fått läsa och korrigera eventuella brister i beskrivningarna.

*

Från början var det journalistisk nyfikenhet som var den främsta orsaken till mitt intresse för denna fråga. Händelserna i Waco 1993, då medlemmarna i sekten Branch Davidians brann inne, samt Aum Shinrikyos gasattack 1995 i tunnelbanan i Tokyo, fanns självklart med i bilden. Jag och många med mig ställde frågan – hur kunde detta ske? Och skulle något sådant kunna ske i Sverige? Jag upptäckte också att det överhuvudtaget fanns mycket lite skrivet om barn i sekter. Efter mina reportage för Dagens Nyheter 1997, om barnen som vuxit upp i sekten Familjen, och efter min intervju med den 14-årige fosterhemsplacerade Christoffer från Hare Krishna blev mitt intresse ännu större. Artiklarna i Dagens Nyheter ledde till många samtal med avhoppare och anhängare, och deras upplevelser och deras utsatta situation gjorde mig ofta upprörd.

För många av dem jag pratade med var det första gången de berättade om sin uppväxt för någon utomstående – ibland hade de inte ens berättat något för sin make eller maka eller närmaste vänner. Många vågade inte prata om sina upplevelser, de tvingades behålla mycket inom sig trots att de egentligen ville berätta om vad som hänt. Men detta gjorde de sällan, antingen av rädsla för sekten eller för att inte riskera att de skulle betraktas som psykfall av sin omgivning. Ofta var det båda dessa orsaker tillsammans.

Kunde det *verkligen* vara så illa, var deras berättelser *verkligen* sanna och kunde bristen på hjälp *verkligen* vara så dålig? Mina efterforskningar visade sig peka på att det var så illa. På alla områden. Så småningom började jag inse att det inte spelade någon roll vilken grupp det handlade om – deras berättelser var visserligen olika på en hel del punkter, men också väldigt lika på många andra. Jag uppfattade att en stor gemensam nämnare handlade om den övergripande behandlingen och synen på barn och ungdomar. När det gäller barnuppfostran har sekter fler likheter än olikheter – metoderna och synen på barn är densamma, trots att det yttre skenet och det religiösa innehållet är olika.

Men för att se dessa likheter var jag tvungen att placera deras berättelser tillsammans i ett eget, avskilt sammanhang och därmed föddes en tanke på en reportageserie eller en bok. Under en tioårsperiod ägnade jag mig sedan åt helt andra ämnesområden inom medicinjournalistik, men många av berättelserna fanns kvar i bakhuvudet. Vid en lunch med en god vän på förlaget, kom vi att diskutera de uppseendeväckande händelserna i Knutby. Efter vårt samtal förstod jag att det kunde vara rätt tid att återkomma till ämnet och till några av de berättelser jag hade fått höra tio år tidigare.

Jag är journalist och författare och tillvägagångssättet i denna bok skiljer sig inte så mycket från mitt övriga skrivande. När det gäller intervjuer med personerna som berättar i boken, har dessa oftast blivit bandade vid flera intervjutillfällen och jag tycker det är väsentligt att få fram den intervjuades exakta ordval. Dels är ämnet komplicerat och känsligt, dels har det i vissa fall handlat om mycket personliga, öppenhjärtiga och långa samtal om en utsatt persons uppväxt. En annan orsak har varit sekternas olika språkbruk.

En skillnad mot andra ämnen har varit det stora antalet intervjuer – ett sextiotal – där först och främst samtalen med dem som vuxit upp i en sekt inneburit många intervjutimmar vid flera olika tillfällen. Många fler inter-

vjupersoner än vad som har fått plats i boken har alltså bidragit till mina kunskaper och till bokens innehåll, vilket jag förstås är väldigt tacksam för.

En annan skillnad mot annat jag skrivit är det svåröverskådliga omfånget på researchmaterial. Boken är givetvis inte en vetenskaplig avhandling, men jag har heller inte velat frångå det vanliga journalistiska kravet på kritisk granskning eller relevanta bedömningar. I möjligaste mån försöker jag också redovisa mina skriftliga källor. Däremot har jag, till skillnad från forskaren, tagit mig friheten att ibland lägga till personliga värderingar och åsikter. Framförallt har jag tagit ställning för barnen i boken.

Alla intervjupersoner som är uppvuxna i en sekt har velat vara anonyma. Även en del tidpunkter och platser är ändrade i texten för att försvåra identifikation. Intervjupersonerna har lyckats gå vidare med sina liv och vill själva välja för vilken person och vid vilket tillfälle de ska berätta om sin bakgrund. Många har också velat ta hänsyn till sina anhöriga, egna barn, föräldrar och släkt. En annan orsak till deras vilja att vara anonyma, har varit mediernas spektakulära skildringar av människor som på olika sätt drabbats av sekter, även om det på senare år även har gjorts på bra sätt. För några av dem har det till exempel handlat om brutna löften om förvrängd röst i ett TV-program – och därmed risk för igenkänning – eller att inte ställa utlämnande och känsliga frågor om sexuella övergrepp. Förvånansvärt många har inte heller fått läsa igenom eller se inslaget med sig själva innan det tryckts eller sänts. I många fall har medierna av tidsmässiga skäl fokuserat på det mest säljande och lättfattliga – ofta sex och våld. Andra dimensioner av sektproblematiken glöms eller redigeras bort, däribland barnens situation. Integritet, hänsyn och genomlysande journalistik är tyvärr inte begrepp som mina intervjupersoner har sammankopplat med att berätta sin livshistoria, vare sig för TV eller i tidningar. Men jag vill samtidigt försvara journalistkåren, eftersom effektivitetskraven från ledningen ofta gör det omöjligt att verkligen få den tid som behövs för att tränga in i och skildra svåra och komplicerade ämnen. För min egen del har det krävts flera års arbete.

Att få denna mycket nära och skrämmande inblick i vad vissa föräldrar kan göra mot sina egna och andras barn i sin guds och sin ledares namn har förstås varit mycket nedslående för mig, men har också blivit en stark drivkraft i skrivandet. Om jag inte skulle lyckas slutföra arbetet skulle det vara som att svika många anonyma och okända barn och vuxna, förutom mina intervjupersoner.

Mina möten och samtal med bokens huvudpersoner har ändå främst varit mycket positiva. Jag har till exempel fått lära känna helt fantastiska överlevare, i ordets rätta bemärkelse. Det har varit en stor förmån att få deras förtroende och det är något jag kommer att bära med mig hela livet. Ett varmt tack till alla er som har orkat och velat dela med er av era erfarenheter!

Jag är också tacksam för alla som har tagit sig tid att dela med sig av sina specialistkunskaper, vilket självklart ger en ytterligare dimension och en större praktisk användning av boken.

Jag vill dessutom rikta ett varmt tack till min familj som har stöttat och hjälpt mig i arbetet.

Den engelske filosofen John Stuart Mill fångar något av mina slutsatser omkring barn som växer upp i sekter eller fundamentalistiska grupper och liknande miljöer:

Vad helst som krossar individualiteten är despotism, vilket namn det än må ha och vare sig det påstår sig utföra Guds vilja eller människors bud.